

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертацію Рудик Мирослави Степанівни
«Науково-публіцистична спадщина Володимира Здорогеги:
історіографія, проблематика, концептуальні засади»
на здобуття наукового ступеня кандидата наук із соціальних
комунікацій зі спеціальності 27.00.04—теорія та історія журналістики**

Предмет сучасного медіазнавства динамічно розвивається, демонструючи залежність і від суспільно-політичного контексту, і від інформаційних технологій, і від візуалізацій медіасистем, від виникнення новітніх комунікативних моделей, від набуття сучасною медіааудиторією ознак мобільності та розширення інтерактивності. Тому частина наукових досліджень «старіє» і відходить у минуле із тими явищами, осмисленню яких була присвячена. З цього погляду, можливо, наукова спадщина Володимира Йосиповича Здорогеги не зовсім вписується у такий контекст. Однак, в Україні він давно став класиком українського журналістикознавства, за його працями навчалося (і досі навчається) не одне покоління майбутніх журналістів, його науковий доробок у парадигмі сучасного журналістикознавства є поважним і достойним, наочно демонструє його «технологію» дослідження актуальних проблем. Його ідеї і сьогодні знаходять розвиток у наукових працях, вони мають важливе методологічне значення для сучасного медіазнавства, оскільки містять і аргументують нові погляди та підходи в оцінці української журналістики. І все ж, насправді, його ідеї досі лишаяються не прочитаними, а його наукові здобутки – не осмисленими. Саме цим і продиктована *актуальність* дослідження.

Володимир Здорогега є одним із фундаторів Львівської наукової школи журналістики. Тому закономірно, що до комплексного дослідження наукового доробку Володимира Здорогеги, його публіцистики у контексті історичних та суспільно-політичних змін звернулася дослідниця із Львівського університету у рамках наукових зацікавлень кафедри теорії і практики журналістики цього університету.

Магістральний напрям наукових досліджень вченого, основні проблемно-тематичні, державотворчі функції та комунікативний потенціал його публіцистики – ось проблеми, що знайшли належне висвітлення у кандидатській дисертації Мирослави Рудик. Такий спектр дозволив концептуально підійти до вирішення поставлених завдань. Дослідниця таким чином запропонувала багаторівневий аналіз наукового та творчого набутку вченого. У роботі належним чином визначено актуальність, пояснено вибір об'єкта й предмета дослідження, презентовано мету, означено комплекс завдань, обґрунтовано наукову новизну, практичне значення отриманих результатів.

Окреслюючи наукову новизну дослідження, можна подати таку його інтегральну характеристику: у роботі вперше комплексно і системно досліджено та цілісно розкрито наукову, публіцистичну та педагогічну спадщину Володимира Здоровеги, уведено в науковий обіг публіцистичні матеріали вченого, визначено особливості авторської майстерності, а також окреслено державотворчі функції його публіцистики, доведено важливість наукової і публіцистичної спадщини вченого у контексті соціальної комунікації, досліджено роль його концептуальних наукових засад у формуванні національної журналістики.

Одним із перших етапів дослідження є окреслення його теоретико-методологічних засад. Дисертантка бере за основу теоретичне підґрунтя своїх наставників і колег С. Костя, І. Лубковича, В. Лизанчука, О. Сербенської, І. Паславського, М. Присяжного, Б. Тихолоза. Виокремлює також праці В. Різуна, Т. Трачук, В. Демченка, О. Мелещенка, І. Михайлина, на основі яких розробляє власну схему аналізу наукового та творчого здобутку В. Здоровеги, поділяючи його на період радянської теорії журналістики та незалежності України, коли у його працях спостерігається осмислення розвитку журналістики в нових демократичних умовах, а політична публіцистика еволюціонує від критики тоталітаризму до національних концептів. Не поминула увагою дослідниця і осмислення наукової і публіцистичної спадщини В. Здоровеги у журналістикознавчому дискурсі (п. 1.2. *«Тексти В. Здоровеги як об'єкт наукового дослідження: джерелознавчий аспект»*). Оскільки метою дисертації є комплексне дослідження доробку вченого, тому доцільним у цьому підрозділі є чітке окреслення джерельної бази, яка розмежовується Мирославою Рудик на наукові праці радянського періоду незалежної України, публіцистику, спогади, автобіографічні матеріали (Д., с. 28). Прикметним у цьому контексті є введення у науковий обіг нових матеріалів, що декларують стан української журналістики на етапі державотворення. А спогади про вченого колег, його учнів – це безцінний матеріал, що допомагає сьогодні і на перспективу простежити тенденції розвитку української журналістики.

Позитивно в тій чи іншій мірі посприяли розкриттю титульної теми дисертації, увиразнили підходи дисертантки до розв'язання завдань методи дослідження. У п. 1.3. *«Теоретико-методологічні основи дослідження»* окреслено їх застосування на різних етапах роботи. Це бібліографічно-описовий, порівняльно-аналітичний проблемно-тематичний, культурно-історичний контент-аналізу, що «стали важливим механізмом до розкриття теми та сприяли всебічному аналізу публіцистичної та наукової творчості Володимира Здоровеги» (Д., с. 54).

Покликаючись на праці попередників, дисертантка у другому розділі *«Володимир Здоровега як фундатор української науки про журналістику»* актуалізувала внесок вченого в українське журналістикознавство. Прочитання його доробку здійснено в контексті формування львівської

наукової школи журналістики. Важливими видаються акценти, що ця школа «має давні традиції», що «вона формувалася впродовж кількох століть» (Д., с. 56). Детально розглянуті історико-культурні та соціокомунікативні передумови її формування, які авторка пов'язує із журналістсько-редакторською діяльністю Івана Франка у виданнях «Діло», «Житє і слово», «Громадський друг», «Друг», «Народ», «Світ», «Дзвін», «Молот», «Хлібороб», що є надзвичайно важливою сторінкою української журналістики. Справедливо дослідниця вважає В. Здоровегу фундатором львівської наукової школи журналістики, аргументуючи це підготовкою цілої когорти «нових наукових кадрів для факультету журналістики Львівського університету», що продовжували наукову діяльність на нових концептуальних засадах та проукраїнським світоглядом, виникненням нових напрямків досліджень (медіаекологія, етичні і правові норми журналістської діяльності).

Однією з важливих тез наукової парадигми В. Здоровеги дисертантка вважає його концепцію теорії публіцистики, «адже саме завдяки розробці теоретичних засад публіцистичної творчості Володимир Здоровега став відомим у наукових колах» (Д., с. 69-70). Простежено основні віхи розроблених ним теоретичних основ публіцистичної творчості. Серед наукового доробку виокремлено такі праці, як «Мистецтво публіциста: Літературно-критичний нарис» (1966), завдяки якій вчений ввійшов в історію як перший теоретик публіцистики, «Пошуки істини, утвердження переконань. Деякі гносеологічні та психологічні проблеми публіцистики» (1975), в якій «узагальнює знання з теорії публіцистики і комплексно підходить до вивчення публіцистичної творчості» (Д., с. 72), «У майстерні публіциста. Проблеми теорії, психології, публіцистичної майстерності», «Питання психології публіцистичної творчості». Авторка передусім наголосила, що наукові розвідки вченого «значно розширили уявлення про наукові дослідження у журналістикознавстві», оскільки він вперше «робить акцент на аргументації думки на підставі поєднання фактів і публіцистичних образів» (Д., с. 72). Відзначу ще один важливий складник, виділений дисертанткою щодо окреслення вченим не лише публіцистики як найвищої форми журналістської творчості, а й визначення суті публіцистичного методу. Це розроблення типології публіцистичних образів, обґрунтування логіко-аргументаційної системи.

Оскільки коло наукових інтересів вченого Мирослава Рудик розглядає у двох площинах (теорія журналістики та теорія публіцистики), то наступною складовою її дослідження є доволі розгорнутий аналіз основ журналістської теорії, які розробив В. Здоровега. Виокремлено новизну його наукових пошуків (класифікація потоків журналістської інформації, дослідження психології творчості, міждисциплінарний підхід до журналістикознавчих досліджень), основні теоретичні засади журналістської майстерності, досліджено характеристику журналістських жанрів, класифікацію методів моделювання діяльності. І на цій основі зосереджено увагу на ролі вченого в

медіаосвіті. Важливо при цьому відзначити, що дисертантка здійснила об'єктивне науково-педагогічне прочитання його навчальних підручників та посібників, а також зробила їх порівняльний аналіз з працями представників київської наукової школи (А. Москаленко, Д. Прилюк), вказала на спільні та відмінні аспекти та дійшла висновку про їх «спільне творення теорії журналістики та методики навчання журналістській майстерності».

Коментуючи третій розділ дисертації «Публіцистика Володимира Здорогеги як відродження актуальних суспільно-політичних проблем», хочу наголосити на його важливості у тому сенсі, що публіцистична спадщина В. Здорогеги не лише важлива для розкриття його творчого таланту, але й для створення уявлення у сучасного реципієнта про особливості часопростору, в якому творив вчений. Її прочитання здійснено у трьох ракурсах. Перший передбачає дослідження еволюції політичної публіцистики, розмежування її на суспільно-політичну, про проблеми журналістської освіти і виховання журналіста, про відомих українців, що стали пересічними для нашої нації. Два наступні присвячені розкриттю у публіцистиці державотворчого змісту в контексті політичної і культурної проблематики та визначенню жанрових модифікацій і особливостей авторського стилю, звернено увагу на її комунікативний потенціал, засоби аргументації, посилення емоційної тональності та впливу на читача. Дисертантка конкретизує це прикладами публікацій у різних ЗМІ. Їй вдалося об'єктивно проаналізувати їх та ввести ці матеріали до наукового обігу. Сподіваємося, що вони стануть предметом для майбутніх медіадосліджень.

Важливим штрихом роботи є доказовість загальних висновків. Дисертантка переконала мене у тому, що: по-перше, дослідження наукової та публіцистичної спадщини Володимира Здорогеги є важливим компонентом журналістикознавчих студій у контексті соціальних комунікацій; по-друге, Володимир Здорогега – це науковий авторитет, фундатор українського журналістикознавства, який долучився до розроблення теоретичних засад журналістики та публіцистики, зробив значний внесок у розвиток як журналістикознавства, так і журналістської практики; по-третє, творча майстерня вченого – це глибока концентрація думок щодо становлення іміджу українськості, пошуку національної ідентичності, утвердження духовних та моральних цінностей, це широка жанрова палітра (стаття, інтерв'ю, есе, нарис, рецензія), індивідуальність стилю, це великий інтелектуальний потенціал.

Вагомим є *практичне значення* одержаних дисертанткою результатів, що уможливорює багатоаспектне їх використання: у підготовці навчальних програм з фахових дисциплін, у подальших наукових дослідженнях з теорії та історії журналістики, для написання навчальних підручників і посібників, текстів лекцій, як методологічні рекомендації молодим журналістам щодо вдосконалення їх майстерності.

Однак, зауважу, що робота не позбавлена деяких дискусійних моментів, які варто обговорити на захисті.

1. Маю деякі пропозиції щодо першого розділу дисертації: а) чи не доцільніше поміняти місцями п. 1.2. із п. 1.3. Думаю, що логічною є саме така послідовність; б) хочу звернути увагу на те, що у п. 1.2. описовість переважає над аналізом.

2. Важливим для з'ясування сутності концепції теорії публіцистики та теоретичних засад журналістської творчості вченого є другий розділ «Володимир Здоровега як фундатор української науки про журналістику». Хочу зауважити, що дисертантці вдалося всебічно окреслити основи журналістської теорії, подати широкий її контекст, розглянути тлумачення вченим журналістської майстерності. Тому задля наукової корекції теорії публіцистики мені видається доречним у п.2.2. «Концепція теорії публіцистики В.Здоровеги», попри порівняльну характеристику досліджень вченого з працями російських дослідників, звернутися до наукової рецепції феномену публіцистики як соціокомунікативного явища корифеїв української журналістики І. Франка, М. Возняка, М. Грушевського, С. Єфремова та ін., які висловлювалися і з приводу національної ідентичності публіцистики. Такий огляд дав би можливість окреслити глибше контекст цього сегмента досліджень В. Здоровеги.

3. У додатках, що наочно демонструють проведення експериментальної частини дослідження, дисертантка, поряд із бібліографічним показником праць вченого, переліком дисертаційних досліджень, написаних під його керівництвом, подає результати проведеного дослідження щодо впливу теоретичних засад журналістської творчості Володимира Здоровеги на формування професійних основ майбутніх журналістів. Проте у основному тексті роботи дослідниця обмежується лише побіжним його описом. Тому у дискусії цікаво почути пропозиції на перспективу щодо активнішого впровадження теоретичних напрацювань В. Здоровеги у навчальний процес та сприяння у їх засвоєнні.

4. Подекуди, а це с. 60, 63, 73, 104, 105, дисертантка захоплюється цитуванням, яке можна замінити власними судженнями.

Проте, висловлені зауваження загалом не применшують наукової вартості здобутих дисертанткою положень та висновків. Зміст автореферату засвідчує, що дисертація містить раніше незахищені наукові положення та отримані авторкою нові науково обґрунтовані результати у галузі соціальних комунікацій. Він відображає основні положення дисертації. У ньому вміло викладено зміст усіх розділів і його виконано із дотриманням регламентованих вимог. Опубліковані за темою дисертації праці повністю висвітлюють концепцію роботи. Дисертація належно апробована. Основні положення викладено у доповідях міжнародних та всеукраїнських конференцій.

Логіка, послідовність та доказовість положень і висновків – це те, що надає дослідженню цілісності, завершеності. Висновки сформульовані дисертанткою чітко і повно. Тому у мене немає жодних сумнівів, що дисертація Рудик Мирослави Степанівни «*Науково-публіцистична спадщина Володимира Здорогеги: історіографія, проблематика, концептуальні засади*» є завершеним, самостійним дослідженням. Вважаю, що вона відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 та чинним вимогам, які ставляться до робіт такого типу, а авторка заслуговує присвоєння наукового ступеня кандидата наук із соціальних комунікацій зі спеціальності 27.00.04 – теорія та історія журналістики.

Офіційний опонент,
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри журналістики
ТНПУ ім. В.Гнатюка

Поплавська Н.М.

Підпис д.ф.н., проф. Поплавської Н.М.
стверджую:
Вчений секретар

Нагачевський І.А.